سپینه

سپینه یوه پښتنه شاعره ده، چي د وزیر یارمحمد خان الکوزي د حکومت په وخت د هرات په شاوخوا کي اوسېدله، دا پښتنه د نورمحمد خان الکوزي لور وه او هغه وخت چي ایرانیانو په (۱۲۵۵هـ) کال هرات کلابند کړ او د هرات پښتنو د دوی سره د مېړاني مقابله وکړه، زموږ پښتنه شاعره ژوندۍ وه، د هرات محاصره خو یو کال او اته میاشتي اوږده سوه، مګر پښتنو ځان تسلیم نه کړ، او هرات یې نه پرېښو[1]، په دې جګړو او ملي مېړانو کي د پښتنو سرداران شاه کامران سدوزی، او وزیر یارمحمد خان الکوزی وه، دوی د پښتونوالي ټینګار او راسخ عزم په دې مقاومت کي څرګند کړ.

زموږ پښتنه شاعره (سپینه) هم په دې ملي جګړو او د آزادۍ ساتني په محاربات‌و کي ژوندۍ وه او ډېر خواږه اشعار یې په ملي لهجه د پښتنو د توري او ننګیالیتوب په ستاینه کي ویلي دي، چي د پښتنو ښځو حماسي افکار ښه ځني څرګندېږي.

سپینه د دغي محاصرې او جنګ په ټولو واقعاتو خبره ده او دا ښکارېږي چي دا او خپلوان د دغي ننګي په لار کي ولاړ وه او ټوله وقایع یې په سترګو لیدلي دي.

که موږ تخمین او اټکل وکړو چي په دغه وخت کي دا پخه ښځه وه څکه چي افکار او احساسات یې هم پاخه دي نو به په دغه محاصره کي د دې عمر له ۴۰ تر ۴۵ تخمین کړو او د تولد کال به یې هم پسله (۱۲۰۰هـ) وبولو.

د سپیني د اشعارو له مضامینو دا هم را ایستل کېږي چي د دې کورنۍ د وزیر یارمحمد خان له کورنۍ سره خپلوي یا نژدې تماس درلود څکه چي د محاصرې او جګړې ډېر خصوصي وقایع یې راوړي او نظم کړي دي.

د پښتنې حماسیات :

زموږ ملي شاعري په خپله ملي ژبه موږ ته یوه مفصله کیسه په څو سوه بیته کي پرېښې ده چي د هرات د محاصرې منظوم تاریخ ګاڼه سي، په دې کیسه کي پښتنه شاعره د خپلو ورونو مېړاني ستایي او په خورا ساده او سپېڅلو الفاظو د دې جګړې مختلف مناظر تصویر کوي ! د کیسې په ابتداء کي په یو څو بیته د کامران او وزیر یارمحمد خان تر ستاینې وروسته بیا نو په کیسه شروع کوي.

د سپیني پښتنې شاعري حماسي احساسات ډېر پیاوړي او ننګیالي دي چي په شعر او کلماتو کي تاثیر او اغېزه سته، وینا یې د حماست یوه ټوټه ده، او د پښتونوالي او مېړاني نماینده ګي کولای سي، د سپیني پښتنې شاعري نور څه اشعار موږ ته نه دي را رسېدلي، فقط د دغي محاصرې منظوم تاریخ چي د مثنوي په ډول دئ ځیني برخي یې زموږ څخه سته او هغه هم بشپړي نه دي، د دې مثنوي په سر کي پښتنه شاعره چي حمد او په نعت ابتداء کوي وروسته نو د شاهزاده کامران او وزیر یارمحمد خان ستاینه شروع کوي د دې له مضامینو داسي ښکاري چي سپینه یوه عالمه او فاضله په تاریخ او د پښتونوالي په حال خبره ښځه ده که څه هم اشعار یې ټوله تاریخي وقایع او حوادث بیانوي مګر د حماسته هم ډک دي، څکه چي دا اشعار خورا سلیس او روان او خواږه دي، نو موږ لاندي ټوله هغه برخي چي لاس ته راغلي دي لیکو یې :

---

[1] تتمی البیان سید جمال الدین.

پښتنه سپینه په خپله کیسه داسي پیل کوي :

لومړی څښتن د ټول عالم ستایمه
بیا محمد رسول اکرم ستایمه
درود پر واړو اصحابانو دي وي
د پاك نبي پر ښو یارانو دي وي
دی و استاځی د کونینو بادار
په دوه جهانو د نبیانو سردار
د ګنهګارو شفاعت کوینه
رحم پر خپل خسته امت کوینه
بیا منقبت د ابوبکر وایم
صدیق یې نوم په صداقت یې ستایم
دی لومړی یار و د خاوند د رسول
په لوی دربار په دوه جهانه مقبول
په یارغار د پاك نبي دئ مشهور
توره تیاره یې په انوارو ده پور
دوهم فاروق عمر و خدای ته نژدې
د عدالت یې پر جهان ننداره
شو رود نیل یې له پرتمه کښته
مړه کافران د ده له ډېر هیبته
د عدالت دره یې هسي کاري
چي رپېدی به څني زړه د مزري
دریم عثمان ذی النورین و نمر
هم و حامي د پاك قرآن د اکبر
حلم و حیا کي و بادار د امت
ابن عفان مو شو سردار د امت
څلورم یار و شیر د خدای و کرار
علي حیدر و تل په لاس ذوالفقار
د خیبر ور یې ذوالفقار ته و مات
په بریښ د توري یې تل ورك ظلمات
بیا نو کومه په خوښي په عزت
د پاك نبي د اصحابانو صفت
چي دوه وه ستوري پر آسمان ځلېده
تل وه خوشحاله پاك رسول یې لیده
د خدای رحمت دي وي پر دوی تر ابد
خدای دې عفو کي په روی زموږ بد

د پاچا او وزیر په ستاینه کي :

اوس نو شروع کړم د پاچا په صفت
زموږ شاهزاده دئ ننګیالی په غیرت
دی دئ ډېوه د سدوزو د ټبر
په څړبنو کي نن دی لکه لمر
د احمدشاه غازي پښتون له کوره
نن دئ کامران شهزاده کښلې توره
غلیم له ده نه پر حذر دئ جانه
د ده له توري نه ابتر دئ جانه
په ننګیالیو توریالی شهزاده
په غیرتمنو بریالی شهزاده
د درانو ناموس په ده دئ خوندي
د پښتنو متې په ده دي قوي
په درانه سیوري یې هرات شو آرام
له دښمنانو یې وکښو انتقام
دی په رښتیا نعم الخلف د محمود
خالق دې کاندي په دارینو مسعود
د پښتو پر ننګ کلك دئ ولاړ
ټول غلیمان د ده له توري لتاړ
بل یې وزیر یارمحمد خان توریالی
په سپین میدان ځني رپیږي زمری
دی په تدبیر آصف نظام د هرات
ښه یې سنبال کړ انتظام د هرات
دی ننګیالی د الکو د ټبر
د غني خان د سترګو تور د زړه سر
ده سپینه توره یې له تېکي بدر
د شهزاده دئ مړنی برادر
پښتون پر ده راټول د جنګ پر میدان
ستې یې په توره کړ غلیم دښمنان
خالقه دا د پښتنو توریالی
وي د هرات پر سیمه تل دي ژوندی
څو چي شینکی آسمان ولاړ پر مځکه
څو چي سپوږمۍ او نمر خاته لوېده که
د پښتنو سر دي په دوی وي بلند

هم په غیرت و ټول جهان ته ښرګند
وروسته تر مدح د کامران شهزاده
واوره چي کاندم د جنګو ښه کیسه
له "سپیني" خواري ښخه به نه وي آثار
دا به وي خاوري پاتي شي به یادګار

په هرات او کندهار کي د سدوزو پاچهي :

راشه چي تا ته حکایت کومه
د سدوزو د سلطنت کومه
پخوا تر دې وه د هرات پادشاهان
د سدوزو د ذوالفقار زمان خان
دوی سرداران د پښتنو د هرات
غلیم یې تل له تېرې توري و مات
د پښتنو توري به تل ځلېدې
د دښمن سترګي له برېښنا وې ړندې
دوی وه مېړونه پښتانه توریالي
پر ننګه ټینګ وه د وطن ننګیالي
په جنګ کي هر یو لکه غټ شین زمری
د سدوزو و هر یو ځلمی بریالی
چي به یې توره له نیامه وکښه
غښ او کینه بې له ایامه وکښه
د هرات خوا وه د غلیمه خالي
دلته خپره وه هوسایي خوشحالي
ټول پښتانه په اتفاق وه ولاړ
کار د دښمن د دوی له لاسه ویجاړ
چي به پښتون ځلمی په خوب کي دښمن
ولید له وېري به یې رېږد په بدن

متېسفانه تر دې وروسته اشعار له دغي کیسې ښخه زموږ لاس ته نه راغله، له دغو ښخه هم ویونکی زموږ د پښتنې افکار او د طبع رواني او نور علمي او تاریخي معلومات، پرتله کولای سي.

دغه بیتونه هم له دغي کیسې څخه لاس ته راغلي دي چي د محاصرې د یوه جنګ حال ښیي :

غلیم په ښهر بیا هجوم راوړی
مخ تې ولاړ دئ یارمحمد پیاوړی
زموږ پښتانه لکه زمري جنګیږي
ولې د وینو پر حصار بهیږي
هرات په وینو د پښتون شوګلرنګ
پښتون زخمي دئ د غلیم په خدنګ
یارمحمد وایي پښتنو ځما زمرو
ټوله راووزئ وسله دار له کورو
پر غلیم وکړئ یو هجوم ګړندی
هرات له لاسه په ژوندون مه باسئ
دا خو زموږ کور دئ زموږ وطن دینه
دا زموږ ټاټوبی زموږ مامن دینه
کفن په غاړه دا وطن وساتئ
زموږ د پلرو ښکلی مدفن وساتئ
دلته پراته دي ننګیالي نیکه ګان
دلته بهیږي ویني تل د افغان
هرات زموږ دئ زموږ کور دینه
زموږ نغری دئ زموږ ګور دینه
دښمن راغلی تر دېواله د کور
ولاړ سئ دا دئ د پښتون لوی پېغور
کامران نارې کړې چي پښتونه قامه
توره راباسه مره پر ننګه نامه
ما بایله ځان اوسه ولاړ پر حصار
د پښتانه پر ننګه ځان کړه ایثار
بویه غیرت چي مو ناموس خوندي شي
نوم د پښتون نوم د اولس خوندي شي
ځلمو چي واروېدې نارې غلبلې
له یارمحمده اوکامرانه دلې
له کلا وواته زمریانو په څېر
پر دښمنانو یې جوړ کړ لټپېر
سرونې غوڅ کړه د دښمن په توره
....

دښمن سو مات راغی دوران د کامران
د یارمحمد د بري ستوری ځلان[1]